

**CREATIVE
CITIES** FOR SUSTAINABLE
DEVELOPMENT

**เมือง
สร้างสรรค์** เพื่อการพัฒนา
อย่างยั่งยืน

ศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน / การออกแบบ / ภาพยนตร์ / อาหาร / วรรณคดี / มีเดีย อาร์ต / ดนตรี

โดย **สาวิตรี สุวรรณสถิตย์**
ผู้ทรงคุณวุฒิกระทรวงวัฒนธรรม

**ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก)
คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยมรดกโลกและคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**

เมืองสร้างสรรค์ไม่ใช่ความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในวงการยูเนสโก แต่เป็นความคิดที่มีความเป็นมายาวนาน เพราะเมืองทั่วโลกที่ตั้งมาช้านาน จำเป็นต้องมีการสร้างสรรค์ ต้องคิดปรับปรุง และปรับตัว มิฉะนั้นจะไม่สามารถอยู่ผ่านวิกฤติต่าง ๆ รอดมาได้ยาวนาน ลักษณะของเมืองคือต้องมีคนอยู่ มีการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แต่พอมีภัยธรรมชาติ โรคระบาด สงคราม ก็ต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาเพื่อป้องกันประชาชน และเมือง ลักษณะของเมืองจึงมีการขยายตัว ยุบตัว รุ่งเรือง เจ็บป่วยอ่อนแอ ถดถอย และมีการรื้อฟื้นคืนชีพใหม่ ทั้งนี้ เป็นวัฏจักรของเมืองที่ตั้งมานานและสืบทอดความเป็นเมือง มาถึงปัจจุบัน

เมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities) ในโลกสากลปัจจุบันนี้เป็นระบบคิดใหม่ในยุคหลังเปลี่ยน “สหัสวรรษใหม่” (new millennium) โดยเกิดจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในโลก ในช่วงเวลา 10 - 20 ปี ก่อนที่สังคมโลกจะเปลี่ยนผ่านก้าวข้ามธรณีประตูล่าสุดศตวรรษ (century) ใหม่ และสหัสวรรษ (millennium) ใหม่ เมื่อ ค.ศ. 2000 สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกอย่างรวดเร็วมากขึ้น ในยุคนี้ ได้แก่ เทคโนโลยีการคมนาคม เทคโนโลยีการสื่อสาร และสนเทศ ซึ่งการสื่อสารและการคมนาคมที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้นนั้น ทำให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก และวิถีชีวิตของคนทั่วโลก

ในยุคนี้เองอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ หลายอย่างก็ถูกกระทบจากเหตุการณ์พลิกผันทางเศรษฐกิจ หรือทางภัยพิบัติในโลก ตัวอย่างเช่น เมืองดีทรอยต์ (Detroit) รัฐมิชิแกน (Michigan) ในอเมริกา ซึ่งเคยเป็นเมืองที่รุ่งเรืองขึ้นมาจากอุตสาหกรรมรถยนต์ด้านเดียวในช่วงต้น ค.ศ. 1900 มีประชากรหลังไหลเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่จำนวนมาก แต่ในช่วง ค.ศ. 1970 - 1980 เมื่ออุตสาหกรรมรถยนต์ถูกผลกระทบจากราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค (OPEC) ที่สูงขึ้น และถูกเบียดจากการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมรถยนต์ของญี่ปุ่นและอิตาลี ทำให้อุตสาหกรรมรถยนต์ของเมืองดีทรอยต์ตกต่ำล้มละลาย ผู้คนว่างงาน เกิดการจลาจล คนทยอยโยกย้ายออกจากเมือง ทำให้เมืองดีทรอยต์เกือบจะกลายเป็นเมืองร้าง ประชาชนที่เหลืออยู่ก็ยากจน ไม่มีงานทำ ตัดยาเสพติด อาชญากรรมสูง จนกระทั่งเมืองอยู่ในสภาพล้มละลายและผู้นำการรัฐต้องเข้ามาควบคุมสถานการณ์การเงินการลงทุนของเมืองจนกระทั่งในช่วงปี 2010 ทำให้ค่อย ๆ ฟื้นฟูเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยชักจูงนักลงทุนจากรัฐอื่นมาช่วย ทำให้เมืองดีทรอยต์กลายเป็นตัวอย่างของเมืองในสหรัฐอเมริกาที่ฟื้นฟูจากวิกฤติได้

ในปัจจุบัน มีเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกหลายเมือง ที่ยังเผชิญความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อระยะยาวอยู่ เมืองทั่วโลกหลายเมืองจึงมีประสบการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลง การประสบวิกฤติใหม่ ๆ ทำให้เมืองและผู้บริหารเมือง ต้องคิดแก้ไข และปรับตัว ทฤษฎีการบริหารเมืองแบบเก่า ๆ อาจจะใช้ไม่ได้เสมอไปอีกแล้ว จึงเกิดแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ ในเรื่องการปรับตัวฟื้นฟูเมืองอยู่เนื่อง ๆ เกิดมีนักคิด นักเขียน กูรูในด้านนี้ขึ้นมากมาย

เครือข่ายโลกด้านเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network : UCCN)

เครือข่ายโลกด้านเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก คืออะไร?

ปัจจุบันนี้ มีคนในโลกนี้จำนวนครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในเมือง (cities) และในอนาคต เมืองจะยิ่งขยายเพิ่มมากขึ้น จนคนเกือบร้อยละ 70 จะอาศัยอยู่ในเขตเมือง ดังนั้นโจทย์ใหญ่ที่ทุกคนควรร่วมกันพิจารณาก็คือ “จะหาอย่างไรให้เมืองน่าอยู่ขึ้นและอยู่ได้ยั่งยืนมากขึ้น” ซึ่งเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับนโยบาย และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยร่วมมือกับภาคการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สื่อสาร และภาคการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ยูเนสโกจึงได้สร้างเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ จากภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อตอบสนองวาระใหม่เพื่อการพัฒนาเมือง (New Urban Development) รวมทั้งเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 2030 (Sustainable Development Goals 2030) ด้วย

ในกระแสปัจจุบันนี้ ที่เมืองต่าง ๆ ทั่วโลก มีการตื่นตัวในเรื่องการฟื้นฟูปรับเปลี่ยนเมืองของตัวเอง เพื่อปรับตัวรองรับวิกฤติเศรษฐกิจหรือภัยพิบัติธรรมชาติ การที่ยูเนสโกได้ประกาศจัดตั้งเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในระดับโลก และการสร้างเครือข่ายระหว่างเมืองต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคทั่วโลกนี้ มุ่งเน้นการร่วมมือกับเมืองที่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการใช้วัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ในสาขาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของเมืองอย่างยั่งยืน

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกนี้เริ่มขึ้น ในปี ค.ศ. 2004 โดยในปี ค.ศ. 2024 ก็ครบรอบ 20 ปี โดยครอบคลุม 7 สาขาวัฒนธรรม คือ

- 1) หัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art)
- 2) การออกแบบ (Design)
- 3) ภาพยนตร์ (Film)
- 4) ศาสตร์และศิลป์ด้านอาหาร (Gastronomy)
- 5) วรรณคดี (Literature)
- 6) มีเดียอาร์ต (Media Arts) และ
- 7) ดนตรี (Music)

เครือข่ายนี้จะมีการประชุมใหญ่สำหรับทุกสาขาร่วมกันทุกปี และมีการประชุมในกลุ่มเมืองสร้างสรรค์แต่ละสาขาทุกปีด้วย นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญอีก เช่น

มีการรับสมาชิกเพิ่มมากขึ้นทุก 2 ปี โดยผู้บริหารเมือง เช่น นายกเทศมนตรี (Mayor) ของเมืองต่าง ๆ ที่สนใจต้องกรอกแบบฟอร์มเสนอตัวสมัครเข้ามา และเสนอใบสมัครผ่านคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยยูเนสโกของแต่ละประเทศ ให้ความเห็นชอบเพื่อเสนอไปยังองค์การยูเนสโก

- มีพลวัตในตัวเครือข่ายเอง ที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ในสาขาต่าง ๆ ของเมือง จากประสบการณ์ของกันและกันได้
- มีการจัดระบบการเชื่อมโยงประสานงานผ่าน webpage ของยูเนสโกและของเครือข่ายด้านต่าง ๆ
- มีระบบการร่วมมือระหว่างกัน แต่ก็มีการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันอยู่ในตัว
- มีระบบการสื่อสารทาง webpage เพื่อให้เมืองและเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกเป็นที่รู้จักของโลก
- มีวัตถุประสงค์ เพื่อระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ ทั้งทางความคิด ความรู้ ประสบการณ์ด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกันอย่างมีพลวัต
- ต้องใช้มิติในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไปช่วยกระตุ้นให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางของเป้าหมายทั้ง 17 เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติภายในปี ค.ศ. 2030 (17 Sustainable Development Goals - SDGs) (ดู <https://sustainabledevelopment.un.org> : Sustainable Development Knowledge Platform - the United Nations) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น (sustainable development at the local level)
- สมาชิกของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ต้องเข้ามามีบทบาทร่วมมือในเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเครือข่ายใหญ่และเครือข่ายย่อยเฉพาะสาขา
- สมาชิกต้องส่งรายงานความก้าวหน้าตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

“ สำหรับประเทศไทยตั้งแต่ปี 2558 – 2560 มีเมืองสองเมืองที่สมัครเข้าเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกคือ ”

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

PHUKET
City of Gastronomy

Designated
UNESCO Creative City
in 2015

1) ภูเก็ต “เมืองสร้างสรรค์ทางด้าน gastronomy”
โดยการเสนอของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองภูเก็ต

- ❑ Gastronomy เป็นเรื่องของศาสตร์และศิลปะที่เกี่ยวกับอาหาร
- ❑ เน้นความสะอาดปลอดภัย เริ่มตั้งแต่การดูแลเกี่ยวกับเรื่องวัตถุดิบต้นน้ำ
- ❑ ส่งเสริมการฟื้นฟูสูตรในการปรุงอาหาร ดั้งเดิมในบริบทสังคมใหม่
- ❑ เน้นศิลปะในการนำเสนออาหาร
- ❑ ส่งเสริมและสืบทอด ศาสตร์และศิลปะในการเก็บและถนอมอาหารไว้สำหรับฤดูกาลที่ขาดแคลนผ่านโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ
- ❑ ส่งเสริม การสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมอาหารและการส่งออกอาหารไปยังเมืองอื่นที่ขาดแคลนหรือมีความต้องการ

2) เชียงใหม่ “เมืองสร้างสรรค์ด้าน Crafts and Folk Art”
โดยการเสนอของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Designated
UNESCO Creative City
in 2017

- ❑ เน้นเรื่องการส่งเสริมช่างฝีมือและศิลปะพื้นบ้านผ่านกระบวนการศึกษาและฝึกอบรมเยาวชนให้สืบทอดการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้านหลากหลายประเภท ที่มีอยู่ในพื้นที่เมืองเชียงใหม่มาตั้งแต่ก่อตั้งเมือง
- ❑ ส่งเสริมการจัดงานแสดงหรืองานวิชาการนานาชาติในเรื่องหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน
- ❑ ส่งเสริมตลาดหัตถกรรมใหม่ ๆ
- ❑ ส่งเสริมโอกาสในการนำเสนอหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของเด็กและเยาวชน

Chiang Mai
City of Crafts and Folk Art

Creative Cities for...

ในปี 2562 นี้ มีเมือง 3 เมือง เสนอใบสมัครเพื่อขอเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก ได้แก่ กรุงเทพฯ (เมืองสร้างสรรค์ด้านออกแบบ) สุโขทัย (เมืองสร้างสรรค์ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน และสุพรรณบุรี (เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี) ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาใบสมัครของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยยูเนสโก ได้พิจารณาความครบถ้วนของใบสมัครก่อนจะนำเสนอไปยังยูเนสโก ทั้งนี้ประเทศหนึ่งมีสิทธิเสนอได้ไม่เกิน 2 เมือง ผลจากการพิจารณาความครบถ้วนของใบสมัครแล้ว จึงได้คัดเลือกใบสมัครของกรุงเทพฯ กับสุโขทัย เสนอไปเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในระดับนานาชาติตามเกณฑ์ที่องค์การยูเนสโกกำหนด

ต่อมาเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2562 องค์การยูเนสโก โดย นาง Audrey Azoulay (ออสเตรย์ อาซูเลย์) ผู้อำนวยการใหญ่ของยูเนสโก ได้ประกาศให้เมืองสำคัญของประเทศไทย 2 เมืองเข้าร่วมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในระดับโลก ได้แก่ กรุงเทพมหานครเป็นเครือข่ายด้านการออกแบบ (Design) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัยเป็นเครือข่ายด้านศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) ซึ่งในปี 2562 นี้ องค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้เมืองต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโกทั้งสิ้น 66 เมือง ดังนี้

- 1) ศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน (Crafts and Folk) 12 เมือง
- 2) การออกแบบ (Design) 9 เมือง
- 3) ภาพยนตร์ (Film) 5 เมือง
- 4) อาหาร (Gastronomy) 10 เมือง
- 5) วรรณคดี (Literature) 11 เมือง
- 6) มีเดีย อาร์ต (Media arts) 3 เมือง
- 7) ดนตรี (Music) 16 เมือง

ทำให้ปัจจุบัน มีเมืองต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในระดับโลกแล้วทั้งสิ้น 246 เมือง